NR 10 · OKTOBER 2026

ARBETSLIV

Månadsmagasinet om leverantörsmarknaden och arbetslivets förändring

03 AI & MAKT
När tekniken blir en demokratifråga

06 KOMPETENS
Svenska för arbete – nytt spår i språkpolitiken

09 ARBETSRÄTT
Lön eller ledighet – vad väljer medarbetarna?

TEMA · LÄGESBILD HÖSTEN 2026

AI, makt och människan i centrum

Omvärlden rör sig snabbt. Här är signalerna som betyder mest för arbetsmarknad, utbildning och välfärd just nu.

6,5 %
inskrivna arbetslösa i augusti 2026

349 398
personer inskrivna hos Arbetsförmedlingen

2 925
varslade om uppsägning i augusti

LEDARE / ARBETSMARKNAD

Försiktig återhämtning – men varslen ökar

Arbetslösheten sjunker långsamt och fler får arbete. Samtidigt stiger antalet varsel. Höstens arbetsmarknad sänder dubbla signaler.

I augusti 2026 var 6,5 procent av arbetskraften inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen, mot 7,0 procent samma månad ett år tidigare. Sammanlagt handlar det om 349 398 personer – nära 22 000 färre än i augusti 2025.

Även ungdomsarbetslösheten backar: 7,8 procent av ungdomarna 18–24 år var inskrivna som arbetslösa, mot 8,4 procent året innan. Totalt 42 361 ungdomar.

Bred förbättring

201 764 personer var öppet arbetslösa och 147 634 deltog i program med aktivitetsstöd – båda siffrorna lägre än för ett år sedan. Under månaden anmälde sig 37 541 nya arbetssökande och 32 564 personer fick arbete.

Men mörkare moln finns: 149 016 av de inskrivna har varit utan arbete i tolv månader eller mer. Långtidsarbetslösheten sjunker långsammare än övriga mått.

Varslen sticker upp

I augusti varslades 2 925 personer om uppsägning, mot 2 457 samma månad i fjol. Ökningen är liten men tydlig – och påminner om att återhämtningen ännu inte når alla branscher.

För leverantörer och utbildningsaktörer betyder läget att volymerna kan minska samtidigt som deltagargruppen blir tyngre: de som står längst från arbetsmarknaden lämnar arbetslösheten sist.

LÄGET I KORTHET

Färre är inskrivna – men fler varslas. Hösten sänder dubbla signaler.

TEMA / AI & MAKT

När AI blir en fråga om makt

AI beskrivs allt tydligare som en demokrati- och maktfråga – inte bara en teknisk innovationsfråga. Det förändrar hur ledningar bör följa utvecklingen.

När AI-forskaren Timnit Gebru tilldelas Right Livelihood-priset riktas strålkastarna mot ett annat hot än det som oftast dominerar debatten. Problemet, menar hon, är inte en framtida superintelligens – utan att ett fåtal privata teknikbolag i dag samlar makt, data och inflytande över information, beslut och samhällsutveckling.

Kritiken går ut på att bolagen överdriver AI:s förmåga samtidigt som de tonar ned konkreta risker: bristande tillförlitlighet, svagt ansvarsutkrävande, miljöpåverkan och användning i känsliga samhällsfunktioner. För ledningar är slutsatsen att AI bör följas som en strategisk fråga om demokrati, transparens och ansvar – där teknikutveckling vägs mot mänskliga rättigheter, tillit och samhällelig kontroll.

Nytta före teknik

I Arena skriver tre forskare att utmaningen i Sverige inte längre handlar om att utveckla AI, utan om att använda tekniken där den faktiskt skapar nytta. Kunskapen om hur systemen ska införas, styras och följas upp har inte hängt med i utvecklingstakten.

Det är särskilt tydligt inom vård, omsorg och socialtjänst, där det inte räcker att tekniken fungerar i teorin. AI måste vara säker, jämlik och kostnadseffektiv – och ge verkliga förbättringar för patienter, brukare och personal över tid.

En viktig risk är att klyftorna mellan kommuner och regioner växer. Tillgången till data, resurser och kompetens varierar, vilket kan göra säker och effektiv AI beroende av var i landet man bor. Forskarna efterfrågar mer uppföljning, starkare kompetens i välfärden och en gemensam nationell struktur för att dela erfarenheter och bygga evidens.

CENTRALT SKIFTE

Målet bör inte vara att införa AI så snabbt som möjligt – utan att använda rätt AI där den verkligen gör skillnad.

AI I VARDAGEN

Integritet, upphovsrätt och nya risker

När AI-verktygen sprids uppstår vardagsfrågor med stora konsekvenser – om personuppgifter, upphovsrätt och dataskydd.

I oktober larmade Australiens regering om att OpenAI tagit sig in i landets sjukförsäkringssystem. Händelsen är en påminnelse om att AI:s risker inte är teoretiska. Arena frågade Jan Ljungberg, professor i informatik vid Göteborgs universitet, om hotbilden.

Han lyfter två spår: att AI används för cyberbrott – intrång hos privatpersoner och organisationer – och att generativa system som ChatGPT lär sig mycket om oss genom de frågor vi ställer och de samtal vi för med dem. Frågan är vem som kan få tillgång till den kunskapen om oss som individer.

Upphovsrätt i skolan

Osäkerheten är stor kring vad som gäller när upphovsrättsskyddat material används med AI. Svaret är tydligare än många tror: att ladda upp material i ett AI-verktyg räknas som kopiering. Det är därför inte tillåtet att ladda upp skyddat material – till exempel läromedel eller artiklar – utan tillstånd från rättighetsinnehavaren. Det gäller även om materialet är köpt av skolan eller finns tillgängligt online. Lärare behöver stöd för att hantera kopieringsförbuden även i AI-sammanhanget.

Mass-sms anmäls

Efter att Sverigedemokraterna skickat mass-sms har partiet anmälts för otillbörlig valpåverkan och brott mot dataskyddsförordningen. Oavsett utgång är det ett lärorikt exempel: stora utskick av sms behöver hanteras med stor försiktighet – juridiskt såväl som för förtroendet.

FRÅGAN ATT STÄLLA

Generativa AI-system lär sig en massa om oss genom frågorna vi ställer. Vem får tillgång till den kunskapen?

Jan Ljungberg, professor i informatik, Göteborgs universitet

SÄKERHET

Cybersäkerhet blir en ledningsfråga

Den nya cybersäkerhetslagen skärper kravbilden i samhället – även för organisationer som inte direkt omfattas av regelverket.

Det nya NIS2-regelverket och den svenska cybersäkerhetslagen omfattar långt ifrån alla organisationer. Men lagstiftningen är en tydlig signal om hur kravbilden kring informations- och cybersäkerhet utvecklas i samhället som helhet.

För en utbildningsorganisation som hanterar stora mängder personuppgifter, använder många digitala plattformar och är beroende av fungerande IT-system är säkerhetsarbetet en strategiskt viktig ledningsfråga – oavsett formella krav. Kraven från elever, uppdragsgivare, kommuner och samarbetspartners ökar kontinuerligt.

Fokus bör ligga på att stärka organisationens motståndskraft, minska riskerna för avbrott och dataintrång samt säkerställa att medarbetare och leverantörer bidrar till en god säkerhetskultur. Cybersäkerhet behöver vara ett kontinuerligt arbete – inte ett enskilt projekt med slutdatum.

Mörkare nätkulturer

Säkerhetsfrågan har också en social dimension. Robin Andersson Malmros, forskare i Borås, beskriver ”True Crime Community” – en internetbaserad subkultur som kretsar kring idoldyrkan av seriemördare och skolskyttar.

Rörelsen hänger samman med ökningen av våldsdåd på skolor, menar han. Det är en utveckling som skolor, socialtjänst och utbildningsaktörer behöver känna till – inte minst i arbetet med unga som rör sig i digitala miljöer där våld romantiseras.

HÅLL I MINNET

Cybersäkerhet är inte ett projekt med slutdatum – det är ett kontinuerligt arbete.

KOMPETENS

Svenska för arbete – nytt spår i språkpolitiken

Bristande svenskkunskaper är ett växande rekryteringshinder. Nu föreslår Svenskt näringsliv ett komplement till SFI.

Svenska företag har svårt att rekrytera. Det kan handla om brist på rätt utbildning och yrkeskunnande – men en viktig orsak är bristande kunskaper i svenska. I Svenskt näringslivs rekryteringsenkät uppger nära var fjärde företag att just otillräckliga svenskkunskaper är ett hinder vid rekrytering.

I en ny rapport, framtagen med kompetensförsörjningsexperten Kristina Cunningham i spetsen, föreslår organisationen därför ”Svenska för arbete” – ett komplement till SFI. Budskapet är att svenskkunskaper för utrikes födda inte enbart är en utbildningsfråga, utan också en arbetsmarknadspolitisk fråga.

Arbetsnormer avgör reformernas kraft

En annan rapport från Svenskt näringsliv visar betydande skillnader i arbetsnormer mellan personer i utsatta områden och övriga Sverige. Normerna är lägst i de grupper som står längst från arbetsmarknaden – vilket innebär att reformer som ska öka incitamenten att ta ett jobb riskerar att få svagast genomslag där behovet är störst. Slutsatsen: sysselsättningsreformer behöver kombineras med långsiktigt arbete för att stärka normer kring arbete och egenförsörjning.

Nätverk som formar karriärer

Studiekamrater kan få betydelse för den framtida karriären, visar en ny IFAU-rapport. Studenter som gick i samma övningsgrupp arbetade oftare på samma arbetsställe senare i livet. De största ekonomiska vinsterna av många välbärgade studiekamrater gick dock till studenter som själva kommer från de allra rikaste familjerna.

UR RAPPORTEN

Svenskkunskaper är inte bara en utbildningsfråga – det är en arbetsmarknadspolitisk fråga.

SKOLA

Rektorsprogrammet – utbildning utan mätbar effekt

En ny IFAU-studie av nära 3 800 skolledare finner inga tydliga förbättringar i elevers resultat efter det obligatoriska Rektorsprogrammet.

Studien omfattar rektorer och biträdande rektorer som påbörjade utbildningen mellan 2009 och 2021. Den visar inga statistiskt säkerställda förbättringar i elevers slutbetyg eller resultat på nationella prov i årskurs 9 – och inte heller i lärarnas bedömning av rektorernas pedagogiska ledarskap.

Forskarna betonar att resultaten ska tolkas med försiktighet, men bilden bekräftas i kompletterande analyser och ligger i linje med internationell forskning. Slutsatsen är att utbildningen i sig inte verkar tillräcklig för att förbättra skolresultaten. Programmet kan ändå ha värde för andra delar av rektorsuppdraget – juridik, styrning, administration och professionella nätverk.

Legitimationen fyller 15 år – bristerna kvar

Lärarlegitimationen präglas fortfarande av brister och undantag som gör att obehöriga lärare kan anställas trots att behöriga finns, konstaterar en utredning i Vi lärare. Delvis beror det på geografiska skillnader och ämnesbrist – men också på att det ofta är billigare att anställa obehörig personal.

Samtidigt väntas lärarbehovet öka: kommande regleringar av undervisnings- och planeringstid, politiska ambitioner om mindre grupper och stora pensionsavgångar driver behovet. Många lärare som lämnat yrket i förtid skulle kunna återvända om arbetsvillkoren förbättrades. I Stockholmsregionen är det relativt ovanligt med obehöriga lärare – där finns upp emot tusen legitimerade lärare i vikariepoolen.

Föräldrar styr gymnasievalet

Tre av fyra föräldrar är positiva till yrkesprogram – men bara en fjärdedel vill se sitt eget barn välja ett. Intresset är större i årskurs åtta än vad de faktiska ansökningarna i nian visar. Ungdomsbarometerns Ulrik Hoffman varnar för att föräldrarnas attityder går i motsatt riktning mot satsningarna på yrkesprogrammen.

ATTITYDKLYFTAN

Tre av fyra föräldrar är positiva till yrkesprogram – men bara en fjärdedel vill se sitt eget barn välja ett.

UTBILDNINGSPOLITIK

Ny speciallärarutbildning föreslås

En statlig utredning föreslår en helt ny speciallärarutbildning som ersätter dagens speciallärar- och specialpedagogutbildningar.

Syftet är en mer sammanhållen, undervisningsnära och professionsinriktad utbildning. Flera av dagens begränsningar föreslås försvinna – exempelvis specialpedagogers avsaknad av undervisningsbehörighet och speciallärares snäva specialiseringar. Utbildningen ska bygga på didaktik, ämnesdidaktik, metodik och kognitionsvetenskap.

Examen ska omfatta 90 högskolepoäng och kräva förskollärar- eller lärarlegitimation. Specialiseringarna spänner från förskola och lågstadie till gymnasieskola, komvux och de anpassade skolformerna. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2029; nuvarande speciallärare behåller sin behörighet och kan fram till 2035 komplettera för de anpassade skolformerna.

En viktig invändning i remissarbetet: komvuxperspektivet får inte missas. Komvux omfattar allt från litteracitetsutbildning inom SFI till matematik på gymnasieskolans högsta nivå – plus distansutbildning, som skiljer sig tydligt från platsbunden undervisning.

Sommar-apl väcker kritik

Skollagsreglerad verksamhet under sommaren fungerar inte i många branscher: de flesta har förbud mot apl till förmån för sommarjobb, och majoriteten av komvuxeleverna vill hellre jobba än studera på sommaren. Effekten syns redan – kommuner drar tillbaka kursstarter. Ett orimligt beslut sett till verkligheten, men inte sett till regleringen.

Skolbibliotek i fokus

Skolbiblioteksslagen 2025 ställer ökade krav: alla elever ska ha tillgång till ett bemannat skolbibliotek. På Bokmässan diskuterades vad som krävs. Slutsatsen: biblioteket är en pedagogisk funktion, inte bara ett rum med böcker. Kvaliteten avgörs av hur biblioteket används i skolans arbete – med stöd från ledningen, rätt kompetens, samverkan med lärare och bemanning som prioriteras före enbart bokinköp.

FRÅN BOKMÄSSAN

Ett skolbibliotek är inte ett rum med böcker – det är en pedagogisk funktion.

ARBETSRÄTT & LÖN

Lön eller ledighet – vad väljer medarbetarna?

När de anställda på ett Condesign-bolag fick välja mellan kortare arbetstid och högre lön var beskedet entydigt: alla valde pengarna.

"Det ska vara medarbetarnas val, inte mitt", säger vd Fredrik Bromander till Tidningen Näringslivet. Värt att notera är att det rör sig om ett tjänsteföretag där många roller sannolikt har viss frihet – men signalen är ändå tydlig om vad som värderas högst just nu.

Avtalsrörelsen i hårdare vind

En allt hårdare global konkurrens kommer att prägla den avtalsrörelse som snart drar igång. Den tyska bilindustrins kris är en läxa att ta på stort allvar, konstaterar arbetsgivarna. "Lönehöjningen måste växla ned", säger Per Hidesten, vd för Industriarbetsgivarna.

Lönegapet minskar – långsamt

Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män fortsätter att minska, och utvecklingen beskrivs som långsiktig snarare än tillfällig. Minskningen har pågått i 15–20 år, i långsam takt, eftersom arbetsmarknaden förändras gradvis och äldre skillnader lever kvar länge. Resultatet ser olika ut beroende på mätmetod: medianinkomsten visar en tydligare och jämnare minskning, medan genomsnittet påverkas av de allra högsta inkomsterna. Stockholms stora skillnader förklaras av att länet har landets högsta inkomster.

Turordningen frångås ofta

En ny IFAU-rapport visar att arbetsgivare och fack ofta kommer överens om att frångå principen "sist in, först ut" när de senast anställda bedöms vara mer produktiva. När avsteg görs får de uppsagda oftare bättre villkor – längre uppsägningstid eller högre avgångsvederlag. Reglerna följs i högre grad inom arbetaryrken än inom tjänstemannayrken.

Icas drogtester granskas

Ica-gruppen drogtestar alla arbetssökande före anställning. Nu granskar Integritetsskyddsmyndigheten om hanteringen är förenlig med GDPR. Arbetsdomstolen har tidigare godtagit drogtester efter intresseavvägning – IMY:s beslut kan ge viktig vägledning om var gränsen går.

CITATET

Det ska vara medarbetarnas val, inte mitt.

Fredrik Bromander, vd, om valet mellan kortare arbetstid och högre lön

ARBETSMARKNAD & POLITIK

Breddade anvisningar kan förlänga arbetslösheten

Arbetsförmedlare anpassar sig till kontorets normer – och ett ökat fokus på breddade anvisningar tenderar att minska de arbetssökandes jobbchanser.

Det visar en ny IFAU-rapport om arbetsförmedlares handlingsutrymme. De som flyttar till ett kontor där det är vanligare att föreslå jobb inom nya yrken börjar själva göra det oftare – och tvärtom. Men breddade anvisningar, alltså jobb utanför den sökandes yrkesfokus, tenderar att minska jobbchanserna och öka tiden i arbetslöshet.

Det är ett intressant perspektiv i en tid då styrningen går mot att arbetssökande ska söka bredare – även sjukskrivna. För den senare gruppen kan det ändå vara det bästa alternativet, eftersom den tidigare möjligheten ofta anses uttömd.

Statsbidragen slår ojämnt

Statsbidragen för aktivitetskravet har beräknats utifrån kommunstorlek – utan hänsyn till antalet mottagare av försörjningsstöd. En kommun med hög andel, som Norrköping, går 16 miljoner kronor back, medan Nacka med mycket lågt antal går plus med motsvarande belopp. Kommunerna har dessutom olika utgångspunkter: Nacka har en auktorisation med leverantörer som stöttar på väg till arbete, medan Norrköping satsat på så kallade resursjobb.

Önskelista till nästa arbetsmarknadsminister

Arbetsmarknadsexperten Björn Elmqvist pekar i TN ut tre prioriteringar för att minska arbetslösheten: tidigare insatser för personer med hög risk för långtidsarbetslöshet, ökad användning av arbetsmarknadsutbildningar samt bättre styrning och uppföljning av insatser. Verktygen finns redan, menar han – men de används för lite.

Nya utskottsordföranden

Utbildningsutskottet: Hawar Asaiesh (V), vice Liza-Maria Norlin (KD). Arbetsmarknadsutskottet: Ardalan Shekarabi (S), vice Magnus Persson (SD). Kulturutskottet: Mattias Karlsson (SD), vice Leila Ali Elmi (MP).

TILL POLITIKERNA

Verktygen finns redan – men de används för lite.

Björn Elmqvist, arbetsmarknadsexpert

IDÉBUREN VÄLFÄRD & FASTIGHET

Idéburna aktörer efterfrågas allt mer

Famnas rapport om framtidens idéburna sektor pekar på en betydligt större potential än den som i dag tas till vara.

Ur ett arbetsmarknads- och utbildningsperspektiv är rapportens viktigaste signal att staten, kommunerna och finansiärerna i allt högre grad efterfrågar förebyggande insatser, social innovation, arbetsmarknadsintegrering och mätbara samhällseffekter. Det skapar nya möjligheter för idéburna aktörer inom kompetensförsörjning och långtidsarbetslöshet att ta en större roll i framtidens välfärd.

För att lyckas krävs enligt rapporten mer samarbete mellan sektorernas aktörer, nyttjande av sektorns egna kapitalresurser, tydligare regelverk och upphandlingsformer, ökad användning av sociala investeringar och impactkapital – samt ett mer offensivt ledarskap från stora idéburna organisationer.

Kontorsmarknaden polariseras

Stockholms kontorsmarknad blir allt mer polariserad, rapporterar Newsec. Staden har den lägsta vakansen för moderna kontor i Norden och Baltikum – samtidigt som den totala vakansen är hög. Efterfrågan försvinner inte; den koncentreras till moderna, effektiva och attraktiva kontor medan äldre bestånd tappar konkurrenskraft.

Företagens behov av kontorsyta har minskat under flera år, redan före pandemin, och fler hyresgäster väljer att stanna kvar men på mindre yta. Slutsatsen är inte kontorets död – utan ökade kvalitetskrav, mer selektiv efterfrågan och ett växande gap mellan attraktiva och mindre attraktiva kontorsmiljöer.

Om detta nummer

Månadsmagasinet Arbetsliv ges ut av Indera. Nummer 10, oktober 2026. Källor för detta nummer: Arbetsförmedlingen, IFAU, Svenskt näringsliv, Arena, Dagens Arena, Tidningen Näringslivet, Vi lärare, Ungdomsbarometern, Newsec, Famna, Sveriges Radio med flera. Läs mer och följ statistiken på indera.se.

UR FAMNAS RAPPORT

Den idéburna sektorn har betydligt större potential än vad som i dag tas till vara.